

SVIJANĖ – SENIAUSIA KLAIPĖDOS PRAEITIES LIUDYTOJA

Kęstutis Demereckas

Iki XX a. 3-iojo dešimtmečio mažas Svijanės upelis tekėjo per Klaipėdą: nuo geležinkelio stoties palei J. Janonio gatvę iki žvejų uostelio Valgumo, kur įsiliejo į Kuršių marias. Šiandien jis nuleistas į lietaus kanalizaciją, o išorėje nelikę net žymės, primenačios upelio egzistavimą. Istorikai M. Gelžinis, J. Tatoris šį upelį vadino Žvejone – mat skamba panašiai, lietuviškas žodis ir įteka į žvejų uostą. Iki Antrojo pasaulinio karo viena gatvelė, palei kurią tekėjo Svijanė, vadinosi An der Swiane. M. Gelžinio 1939 m. žemėlapyje – Žvejonė.

Atrodytų, kad jau praradome upelį ir – kas ypač svarbu – jo vardą, kuris yra, be jokios abejonės, baltišką ir ypač įdomų. Tačiau nereikėtų nusiminti, nes šiuo vardu išliko ežerėlis šiaurinėje Klaipėdos miesto dalyje. Jis tyvuliuoja už Vasaros estrados, netoli kareivinių. Ežerėlis savivaldybės reklaminiame-informaciniame stende klaidingai pavadintas dvigubu vardu – *Mumlaukis (Aulaukis)*. 1860 m. žemėlapyje jis vadinamas *Swijane See*. 1934 m. Lietuvos žemėlapyje į šiaurę nuo jo, šiaurinio Butigeidžio mokomojo dragūnų bataliono teritorijoje (buv. Charlottenhofo dvare), esantis kitas ežerėlis vadintas Aulaukio ežeru. Matyt, savivaldybės Gamtos skyrius suklydo, pavadinęs Aulaukiu ne tą ežerėlį. Beje, Mumlaukio vardo niekada nebuvo. Todėl galima teigti, kad Klaipėdos šiaurinėje dalyje buvo du Svijanės vardu pavadinti vandens objektai. Matyt, senovėje jie vienas su kitu turėjo tiesioginį ryšį – iš Svijanės ežerėlio tekėjo upeliukas per mažus ežerėlius, išlikusius prie Kretingos ir Kaštonų gatvių, toliau per geležinkelio stoties rajoną, per senosios Pievų (dabar J. Janonio) gatvės daržų pakraščius ir nutekėdavo į Kuršių marias. Manytume, kad abu vardai yra vieni ir tapatūs – skirti tam pačiam objektui pavadinti – Svijanės upeliui ir ežerėliui.

Svijanės upelis 1839 m. karališkojo Vitės priemiesčio plane buvo natūrali šiaurinė Karališkosios Vitės riba. Svijanės ežeras istoriniuose dokumentuose pirmą kartą minimas 1503 m., kai Klaipėdos miestiečiams reikėjo patvirtinti Hanso von Tiefeno dovanotus Klaipėdos miestui 14 ūbų žemės. Klaipėdos miestiečių žemės riba tuometėjo nuo Rosgarteno iki Svijanės ežero (*Schweyaneschen See*¹), nuo jo iki Kalotės kelio ir t. t. Šio dingusio mažo upeliuko ir bebaigiančio užakti ežerėlio vardai yra labai įdomūs, nes turi, mūsų manymu, iki šiol kalbininkų nenagrinėtą kelis tūkstančius metų į praeitį nukeliančią istoriją.

Daugelį metų tyrinėjame Vakarų baltų hidronimus. Upėvardžiai, ežerų pavadinimai – seniausias kalbinis sluoksnis, likęs iki mūsų dienų ir bylojantis apie etnosą ar genties, gyvenusių šiose vietose, praeitį. Analizuodami baltiškų hidronimų paplitimą pastebėjome, kad jie turi vieną bendrą ypatybę – mėgsta kartotis. Ši ypatybė rodo, kad panašioms objektams baltai suteikdavo vienodus vardus: procesas labai ilgas ir sietinas su persikėlimais, įsikūrimu naujoje vietoje. Naujakuriai įvardydavo savo aplinką jau žinomais atsineštais vardais. Todėl skirtingose jų migracijos vietose tie vardai kartojasi. Taip istorinėje baltų gyventojų teritorijoje radosi daug upių ir ežerų su vienodais ar panašiais vardais, pvz., Šventoji, Nida. Šia tema publikuotuose straipsniuose ne kartą tvirtinome, kad jeigu baltišką hidronimą nesikartoja kitoje vietoje, tai su juo kažkas negerai: arba jis yra naujadaras, arba ikibaltiškųjų laikų reliktas. Šiandieninėje Lietuvos teritorijoje paplitę hidronimai kartojasi Latvijoje, senojoje prūsų žemėje.

¹ J. Zembrickis, *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija*, Klaipėda, 1999, p. 62.

Daugelį metų Svijanės vardui paaiškinti nerasdavome tinkamų atitikmenų. Žinojome, kad artimiausia vardo pasikartojimo vieta yra netoli Fridlando, Prūsijoje. Tai Svinės upelis, įtekantis į Alę (Swene 1400)². Dar vienas, tačiau daug tolimesnis pasikartojimas – Lenkijos ir Vokietijos pasienyje, Oderio žiotyse – Svinės upė ir miestas Svinoušče, vok. Svinemiundė. Šiam tolimam vandenvardžio pasikartojimui apibūdinti būtina prisiminti ir kitą aplinkybę – baltiškų vietovardžių ir vandenvardžių dažnai aptinkama į vakarus nuo Vyslos ir net iki Elbės. Jau senokai Vokietijos kalbininkai įrodinėja, kad daugelis senųjų vardų teritorijoje tarp Oderio ir Elbės paaiškinami tik lietuvių kalboje, jų etimologiją, reikšmę galima rasti tik lietuvių kalboje (*H. Schallis, V. Schmalstieg, H. Krahe*). Jiems pritarė ir žymus rusų kalbininkas, prūsų kalbos žinovas V. Toporovas. Buvo ir lietuvių kalbininkų, kėlusių šias mintis (F. Daubaras). Jiems prieštaravo, nors ir nelabai įtikinamai, T. Witkovskis ir A. Vanagas. Beje, tvirtinama, kad hidronimų analizė leidžia nustatyti, kokios tautos gyveno aptariamoje teritorijoje, nustatyti net jų protėvynę.

Kaip minėjome, Vokietijos ir Lenkijos pajūryje užfiksuota labai daug baltiškoje terpėje pasikartojančių vardų. Tarp jų ir mums rūpimas Svinės vardas. Seniausi istoriniai šaltiniai tvirtina, kad šioje pakrantėje, palei Venedų įlanką, gyveno rugijai, svijonai, venetai, aisčiai ir finai. Šalia venedų dar gyveno sudinai ir galindai. Visoje minimoje teritorijoje, išskyrus finus, iki pat Elbės kalbininkai randa baltiškų vietovardžių ir vandenvardžių: vienas pirmųjų į tai atkreipė dėmesį 1905 m. F. Lorentzas „Preussische Bevölkerung auf den linken Weichschelufer“. 1939 m. L. Kilianas „Baltische Ortsnamen westlich der Weichschel“ nurodė kaip baltiškus Persante, Saulin, Labehlin, Labuhn, Powalken, Straduhn, Rutzau, Karwen, 1943 m. jį papildė H. Krahe. 1950 m. R. Trautmannas „Die slavischen Ortsnamen Mecklenburgs und Holsteins“ teigė, kad dauguma vardažodžių šioje teritorijoje esą slaviški. 1963 m. H. Schallis „Die baltisch-slavische Sprachgemeinschaft zwischen Elbe und Weichschel“ ir V. Toporovas nurodė, kad tie vardažodžiai kartojasi prūsų teritorijoje, kur jokių slavų tikrai nebuvo, todėl jie esą baltiški. V. Toporovas, ieškojęs čia slavų protėvynės, pasiūlė švelnesnę hipotezę – išskirti bendrus baltų ir baltų-slavų toponiminius fonus. Pastariesiems jis priskyre upėvardžius: Paperdein, Pene, Persante, Pinnow, Plane, Plastau, Plawe, Radaune... Riugeno salos varda, upę Schwentine ir mums svarbią Swine (1330) (PUB VII 336), Zwine (1193) (Cod. Brand. 10, 183) bei Swene (1400), lygindamas šį upėvardį su sl. Свинка³.

Svinės vardo geografinė lokalizacija labai įdomi. Oderis, priartėjęs prie Baltijos jūros, įteka į didelę įlanką, teisingiau – marias (senovėje vadintą Placminį⁴). Iš marių Oderio vanduo Svinės sąsiauriu ar upe per siaurą smėlio neriją įteka į Baltijos jūrą. Klaipėdos situacija geografiškai yra labai panaši į Svinemiundės – Nemunas įteka į Kuršių marias, iš jų per sąsiaurį, prie kurio Svijanės upelis susisiečia su Baltija. Galbūt ir sąsiauris senovėje vadinosi Svijanės vardu?

Oderio žiotyse nuo seniausių laikų istoriniai šaltiniai mini gyvenus vendus ar venetus. Kas gi tie vendai, venedai, venetai? Mokslinėje literatūroje įsigalėjusi nuomonė, kad vendai – slavų gentys, gyvenusios prie Oderio ir Elbės X–XI a. Tačiau – keistas sutapimas – vendai šalia kuršių, lyvių, latgalių minimi Livonijos kronikoje ir 1208 m. popiežiaus Inocento III bulėje.⁵ Jie kažkada gyveno prie Ventos upės. Apie 1253 m. čia aptinkama Vintos žemė.⁶ Matyt, dalis jų ainių liko ten ir vėliau. Turime duomenų apie Piltenės pavieta gyventojus, dar XIX a. besivadinusius wendenimi⁷ ir tuo pačiu metu užrašytus padavimus apie vendus, gyvenusius prie Ventos.⁸ Pagrindinę informaci-

² G. Gerulis B. und L., *Die altpreussischen Ortsnamen*, 1922, S. 178.

³ „К вопросу о топонимических соответствиях на балтийских территориях и к западу от Вислы“, *Baltistica*, 1(2), 1966, p. 103.

⁴ *Kniutlingų saga*, Vilnius, 2002, p. 162 (toliau – *Kniutlingų...*).

⁵ V. Sedov, „Vendai – venedai kuršių žemėje“, *Klaipėdos miesto ir regiono archeologijos ir istorijos problemos. Acta historica universitatis Klaipedensis*, Klaipėda, t. II, 1994, p. 125 (toliau – Sedov...).

⁶ A. Bielenstein, *Die Grenze des lettischen Volkstammes und der lettischen sprache in der Gegenwart und im 13. Jahrhundert*, St. Peterburg, Bd 36, 1889, S. 97 (toliau – Bielenstein...).

⁷ *Baltische Monatschrift*, Reval, Bd 36, 1889, S. 97.

⁸ *Sitzungsberichte der Kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst*, Mitau, 1868, S. 38, 39.

ją perteikė Livonijos kronikos autoriaus papasakota Ventos vendų istorija: „Po to jis (dvasininkas Aleksandras, pakrikštijęs lyvius) paliko šį kraštą ir vyko į Vendoną. Vendai tuo metu buvo ramūs ir nuskurdę, išvyti nuo Vendos (Ventos) upės Kuronijoje (Kurše), jie iš pradžių gyveno Senajame Kalne, kuriame dabar pastatytas Rygos miestas, bet iš ten vėl juos išvyjo kuršiai; daugelis jų buvo užmušti, o likusieji bėgo pas letus, toje vietoje su jais gyveno ir džiaugėsi dvasininko atvykimu“⁹. Toji vendų persikėlimo vieta tapatintina su 1210 m. ir 1218 m. minimu *Castrum wendorum* (Vendų pilimi) bei 1211 m. ir 1388 m. *Wendeculla* (Vendų kaimu). Pirmąjį vietovardį tyrinėtojai tapatina su Riektukalnio piliakalniu Cėsyse arba piliakalniu už Araišių.¹⁰ Antrąjį – su Turaidos apylinkėse buvusiais vėlesniais Ventas ir Wending.¹¹ 1224 m. vokiečių riteriai netoliese pastatė Vendeno pilį, o vėliau ir miestą (Ciesis). Estai šį miestą vadino *Vennolinn* (Vendų miestas).¹² Be to, nederėtų iš akių išleisti ir XIII a. pab. Kuršo vyskupijos centru tapusio Windenburgo (Ventspils) prie Ventos žiočių. Henriko Latvio žinutėje teigiama, kad prie Ventos upės senovėje gyvenę vendai. Akivaizdu, kad vendai ir Venta (Winda) tikrai nėra atsitiktinis vardų sutapimas. Venta buvo upė, prie kurios gyveno vendai. Vendai davė vardą ir naująją pilį prie Gaujos (lyb. *Koivos*) pavadino tuo pačiu vardu – Vendenas. Kyla klausimas, kas buvo šie vendai?

Iki šiol mokslinėje literatūroje dėl Kuršo vendų genezės diskusija dar nebaigta. Ar Kuršo vendai buvo finougrai? XIX a. taip manė S. Sjörgenas¹³ ir XX a. 4-ojo dešimtmečio archeologai E. Šturms, E. Šnore¹⁴ bei XX a. pab. E. Mugurevičius¹⁵. Finiškai kilmės hipotezei priklausytų ir H. Laakman vendų tapatinimas su Novgorodo *vodj*¹⁶. Tačiau savo išvadas archeologai darė remdamiesi XI–XIII a. duomenimis, kada vendai jau daugelį dalykų galėjo būti perėmę iš lyvių, ir nekalba apie I–III a. ar IV–VIII a. situaciją. O gal vendai buvo baltai? XIX a. A. Bielensteinas grindė žemgališką vendų kilmę. Tai žemgalių grupė, gyvenusi prie Ventos ir nuo upės gavusi vardą.¹⁷ XX a. pr. J. Endzelynas bandė hidronimą Venta kildinti iš kuršių kalbos. Palyginęs vakarinių Vidžemės rajonų ir Kurzemės tarmes jis padarė išvadą, kad vendai buvo viena iš kuršių genčių¹⁸. Gali būti, kad vendai, senovėje gyvenę prie Ventos upės, yra iki šiol neatrasta, neįvardyta senųjų baltų gentis. Ar tie vendai, kurie gyveno prie Ventos, galėjo būti slavai? Žinoma, A. Salio mitą apie prie Ventos apsigyvenusius vendus iš sudužusio laivo¹⁹ reikėtų atmesti – labai daug laivų turėjo nuskesti. Kita vertus, senojoje estų kalboje *wene* bei finougrų tarmėse *wenden* vadinami slavai²⁰. XIX a. N. N. Charuzinas tapatino vakarų slavus ir Kuršo vendus, pateikdamas vietovardžių (pvz., Kurše – Breslavlis ir pan.).²¹ XX a. 6-ajame dešimtmetyje šią nuomonę palaikė ir antropologas

⁹ Henrikas Latvis, Hermanas Varbergė, *Livonijos kronikos*, Vilnius, 1991, p. 49.

¹⁰ G. Verkuff, *Wo lag die Burg Alt-Wenden?* Riga, 1884, S. 11; P. Baerent, „Nochmals die Frage: Wo lag die Burg Alt-Wenden?“ *Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russland*, Riga, 1904, S. 235.

¹¹ H. Laakman, „Zur Geschichte Henrichs von Lettland und seiner Zeit“, *Beiträge zur Kunde Estlands*, Reval, H. 2, Bd 18, 1933, S. 98 (toliau – Laakman...).

¹² Sedov..., p. 125.

¹³ A. J. Sjörgen, *Reisen nach Livland und Kurland*, St. Petersburg, 1847, S. 125–129.

¹⁴ E. Šturms, „Die Vorgeschichten Probleme des Kurenlands“, *Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russland*, 1934, Riga, 1935; E. Šturms, „Zur Vorgeschichte der Liven“, *Euroasia septentrionalis antiqua*, Helsinki, t. 10, 1936, p. 50; E. Šnore, „Kursu senlietu atradumi Rīgā“, *Senāne un māksla*, Rīga, nr. 3, 1936, p. 72–75.

¹⁵ Э. Мугуревич, „Проблема вендов в период раннего феодализма в Латвии“, *Berichte über den II Internationalen Kongress für Slawische Archäologie*, Berlin, Bd 2, 1973, S. 291–299.

¹⁶ H. Laakman..., Bd 17, H. 2, 1933, S. 98.

¹⁷ Bielenstein..., S. 334–348.

¹⁸ J. Endzelins, „Ventas vārds un kuru tautība“, *Dzimtenes vēstnesis*, Rīga, 1911, nr. 43; J. Endzelins, „Über die Nationalität und Sprache der Kuren“, *Finnisch-ugrische Forschungen*, Helsingfors, Leipzig, Bd 12, 1912, S. 65–69.

¹⁹ A. Salys, *Baltų kalbos, tautos bei kultys*, Vilnius, 2001, p. 71.

²⁰ Sedov..., p. 125.

²¹ Н. Н. Харузин, „Обзор доисторической археологии в Эстляндской, а также Лифляндской губернии по трудам местных исследователей“, *Временник Эстляндской губернии*, Ревель, кн. 1, 1884, с. 229–231.

M. V. Vitovas²² bei latvių tyrinėtojai K. Ancītis, A. Jansonas²³. Jie rėmėsi Liepojos, Ventspilio apylinkių gyventojų antropologinių bruožų kompleksu. Tokie antropologiniai bruožai būdingi Viduržemio jūros baseino žmonėms ir X–XII a. Meklenburgo – Pamario slavams. Moszinski teigė, kad Ventos hidronimas yra ne baltiškos, o slaviškos kilmės.²⁴ XX a. pr. K. Būga hidronimą Venta aiškino slavišku *Вячя* ir teigė praslavus-slavus įsiveržus į baltų žemes V–VI a.²⁵ D. K. Zeleninas pritarė hidronimo Venta kildinimui iš etnonimo vendai ar ventai. Kuršo vendus jis siejo su vakarų slavais, argumentuodamas latvių kalboje aptiktais vakarų slavų kalbų pėdsakais, toponimija bei kai kuriais istoriniais duomenimis.²⁶ XX a. pab. slaviškus Ventos hidronimo aiškinimus pateikė W. P. Schmidtas²⁷, O. N. Trubačiovas²⁸. V. Sedovas aptarė visas Livonijos vendų kilmės hipotezes ir interpretuodamas laidojimo papročių kaitą bei pavienius VI–VII a. radinius pateikė savąją. Vendai – nedidelė VI–VII a. iš Padunojo – Balkanų atklydusi artima slavams antams grupė.²⁹ Šioje vietoje norėtume atkreipti dėmesį į slaviškos hipotezės šalininkų vartojamus argumentus: Viduržemio jūros antropologiniai bruožai, Livonijos vendų sąsajos tarp Padunojo – Balkanų bei Meklenburgo – Pamario; galima vendų judėjimo kryptį iš Padunojo – Balkanų, o vėliau iš Meklenburgo – Pamario į Livoniją; vendų siejimas su III–VII a. migracijomis. Antra vertus, iš Henriko Latvio žinome, kad vendus kuršiai nuvijo nuo Ventos, o vėliau nuo Senojo Kalno (Ryga įkurta 1201 m.). Iki galo nėra aišku, kada tai vyko, nes kronikos pateikiamos žinios datuojamos apie 1206 m. Analizuojant kronikininko mintį, kad vendus iš jų apgyventų žemių du kartus išvijo kuršiai, a priori galima manyti, kad iš kažkur vendai galėjo būti išvyti ir anksčiau. Gal iš Ventės rago, o gal jie gyveno ir Nemuno pakrantėse?

Vendai (venedai, venetai) – labai sena ir garsi tauta, istoriniuose šaltiniuose linksniuojama beveik 2500 metų. Dėl vardo rašymo įvairovės – trys skirtingi vardai atsirado dėl priebalsių skardėjimo ir balsės išnykimo. Skardusis „d“ atsirado dėl slavų įtakos, o ir „e“ išnyko trumpinant žodį venetai–venedai–vendai. Tai toli į šiaurę nuo Romos imperijos nutolusi tauta. Tačiau jos paminėjimus pradėsime nuo vėlyviausių žinių. Be jau minėtų Ventos vendų, artimiausi baltams vendai gyveno tarp Elbės ir Oderio. Neseniai į lietuvių kalbą išversta „Kniutlingų saga“³⁰. Joje aprašomos danų kovos su vendais, gyvenusiais Oderio deltoje ir Riugeno saloje. 1043 m. konungas Magnusas laimėjo mūšį Vendlande ties Jomsborgu. Vėliau, po 100 metų, prasidėjo didysis karas su vendais. 1159 m. danų konungas Valdimaras susiruošė „krikštyti“ pagonis vendus. Jis atliko aštuonis karo žygius laivais į Vendlandą, sudegino vendų šventyklą Arkoną (Riugene). Pažymėsime, kad pagonys vendai savo tikėjimais labai panašūs į baltus (tai irgi išsamiau nenagrinėta problema³¹). Sagoje labai daug detalių apie vendus ir jų gyvenimą, asmenvardžių (daugiausia slaviškų) ir vietovardžių. Joje pabrėžiama, kad vendai turėjo labai gerą laivyną, buvo puikūs jūrininkai ir niekuo nenusileido danams bei norvegams.

²² M. В. Витов, „Антропологическая характеристика населения Восточной Прибалтики (по материалам антропологического отряда Прибалтийской экспедиции 1952–1954 г.)“, *Вопросы этнической истории народов Прибалтики*, Москва, 1959, с. 575, 576.

²³ K. Ancītis, A. Jansonc, „Vidzemes etniskas vēstures jautājumi“, *Archeologija un etnogrāfija*, Rīga, t. 5, 1963, p. 59.

²⁴ K. Moszynski, *Pierwotny zasiąg języka prasłowianskiego*, Wrocław–Kraków, 1957, l. 309.

²⁵ K. Būga, *Rinkiniai raštai*, Vilnius, t. 1, 1958, p. 526; t. 3, 1961, p. 881.

²⁶ Д. К. Зеленин, „О происхождении северорусов великого Новгорода“, *Доклады и сообщения Института языкознания АН СССР*, Москва, т. 6, 1954, с. 79–94.

²⁷ W. P. Schmidt, „Indogermanische Modelle und osteuropäische Frühgeschichte“, *Akademie der Wissenschaften und der Literatur. Abhandlungen der Geistes- und Sozialwissenschaftlichen Klasse*. Jg. 1978, Mainz-Wiesbaden, No. 1, 1978, S. 16.

²⁸ О. Н. Трубачев, „Этногенез и культура древнейших славян“, *Лингвистические исследования*, Москва, 1991, с. 32.

²⁹ Sedov..., p. 125–134.

³⁰ *Kniutlingų saga...*

³¹ Viena pirmų kregždžių: G. Beresnevičius, „Kultas transalpinės Europos religijose“, *Senovės baltų kultūra. Nuo kulto iki simbolio*, Vilnius, 2002, p. 14–31.

Aprašydamas tautas, gyvenusias tarp Elbės ir Oderio, kronikininkas Adomas Bremenietis pažymi, kad tai slavų gentys, vėdų miestas *Wollin* Odros žiotyse – didžiausias Europos miestas (esantis už liutičių žemės), o jame gyvena slavai kartu su graikais ir barbarais (pagonimis). Kas tie pagonys? Nuo Wollino irkliniu laivu lengvai pasiekiamas Semlandas, kuris priklauso prūsams. Visas mieste skirta pagonybei ir apeigoms. Nėra abejonų, kad tarp Elbės ir Oderio XI a. gyveno slavų gentys, bendru vardu vėdai. Be žemynė gyvenančių slavų genčių, A. Bremenietis mini dar tris salas, kurios ribojasi su slavais: Lolandą, Riugoną ir Sembą. Riugone gyvena taip pat slavai „ranai, arba runai – narsiausia slavų gentis, be kurių pritarimo, sprendžiant valstybės reikalus, negalioja joks įstatymas. Jie taip būgštuoja dėl dievų, ar veikiau demonų, palankumo, kad garbina juos kur kas iškilniau negu kiti“³². Vėdai – tauta, ilgiausiai išlaikiusi pagonybę šiame regione. Minėtų vėdų, ranų genčių slaviškumo nenuginčysi. Tačiau slavai į Vakarų Europą, kaip nurodo istoriniai šaltiniai, įsiveržė VI a. ir tik IX a. tarp Elbės ir Oderio pasiekė Baltijos jūrą. M. Gimbutienė nurodo įsiveržimo laiką – VI a., o VII a. slavai pasklido prie Baltijos. Tai pripažįsta daugelis archeologų. Beje, žinomas rusų istorikas ir archeologas V. Kulakovas rašo: „Būtina pažymėti IX a. laidojimo panašumą tarp sembų ir riugeniečių“³³.

Kokios tautos gyveno šiame tarpupyje iki slavų atėjimo, niekas neįvardija. Gali būti, kad slavai atėjo pas prabaltus – venedus ir čia taikiai apsigyveno. Šis procesas turėjo vykti lėtai, taikiai, nes išliko senieji baltiški vardažodžiai, apie kuriuos kalba vokiečių kalbininkai. Venedai šiose vietose gyveno nuo seniausių laikų: garsus geografą Ptolemėjas, rašęs II a., mini: „Europinė Sarmatija šiaurėje ribojasi su Sarmatijos vandenynu, greta esančia Vėdų įlanka ir nežinomos žemės dalimi. Už Vyslos yra šių upių žiotys: Chronono, Rubono (Rusono), Turunto, Chersino... Sarmatija palei visą Vėdų įlanką yra apgyventa didelių vėdų genčių“³⁴. Beje, jis dar pasako, kad „nuo jų visų labiausiai į rytus nutolę šalia vėdų yra galindai ir sudinai“. Romos istorikas Kornelijus Tacitas 98 m. rašo: „Čia baigiasi svebų kraštas. Dėl peukinų, venetų ir finų aš nežinau, ar priskirti juos germanams, ar sarmatams... Venetai labai panašūs į sarmatus pagal savo įpročius ir papročius“³⁵. Jis pažymi, kad venedai stato namus (slavai – žemines) ir kaunasi su kartais bei apvaliais skydais. Tacitas venetus nurodo gyvenusius už svebų (germanų).

Dar vienus venetus antikiniai istoriniai šaltiniai mini gyvenus Prancūzijos šiaurėje, Bretanėje. Cezaris „Galų karo užrašuose“ aprašo, kaip 56 m. prieš Kristų kovojo su venetais. Romos legionai, numalšinę visą Galiją, užpuolė nepaklusnius prie Okeano priešais Britaniją (Prancūzijos Bretanėje) gyvenusius venetus: „Šios tautos įtaka tarp visų pajūrio kraštų pati didžiausia, nes venetai turi daugiausia laivų, kuriais plaukioja į Britaniją; be to, pralenkia kitus jūreivystės išmanymu ir patyrimu. Prie atviro audringo Okeano jų rankose yra negausūs išsimėtę uostai, ir todėl visi, kurie plaukioja tomis mariomis, moka jiems mokesčius“³⁶. Koks buvo venetų laivynas? „Venetų laivai buvo pastatyti ir apginkluoti šitaip, – rašo Cezaris, – jų dugnai kiek plokštesni nei mūsų laivų, kad galėtų lengviau atlaikyti atoslūgius ir plaukti per seklumas; laivų priekiai ir vairagalviai labai aukšti, pritaikyti bangų mūšai ir audroms; visas laivas padarytas iš ąžuolo, kad atlaikytų bet kokią jėgą ir smūgius. Sijos buvo iš vienos pėdos storio rąstų, sukaltų didžiojo piršto storio geležinėmis vinimis; inkarai buvo pritvirtinti ne virvėmis, o geležinėmis grandinėmis; bures jie darė iš kailių ir plonai išdirbtų odų, – gal dėl linų stokos, gal dėl nemokėjimo jų naudoti, o gal, – kas panašu į tiesą, – todėl, kad manė, jog drobinėmis burėmis sunku atlaikyti tokias Okeano audras ir vėjo smarkumą, be to, nepatogu valdyti ir taip sunkius laivus. Kai su šiais laivais susidurdavo mūsų laivai, pranokdavo juos tik greitumu ir irklų jėga, o visu kuo kitu galų (venetų) laivai buvo patogesni, labiau pritaikyti ir prie vietos sąlygų, ir prie kovos su audromis... Be to, kai imdavo siausti vėtra, o jie vis tiek leisdavę

³² *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, t. 1, Vilnius, 1996, p. 191 (toliau – Baltų religijos...).

³³ *Исследования в области балто-славянской духовной культуры. Погребальный обряд*, Москва, с. 189.

³⁴ *Baltų religijos...*, p. 191.

³⁵ *Хрестоматия по истории средних веков*, Москва, 1961, с. 288.

³⁶ Gaius Julius Caesar, *Galų karo užrašai*, Vilnius, 1998, p. 58.

vosi į jūrą, tai lengviau pakęsdavo audrą, saugiau sustodavo seklumose, o atoslūgio metu nebijodavo nei akmenų, nei uolų; mūsų laivams visų tokių netikėtų reikėjo labai saugotis.“ Mūšyje su Cezariu dalyvavo 220 venetų laivų. Kovoti prieš tokius tvirtus laivus romėnų laivynui buvo labai sunku. Tik sugalvoję gudrybę – ant ilgų karčių pritvirtintais dalgiais nupjaudavę burių skersinį laiknią virvę ir burės su skersiniu nukrisdavo, „o kadangi visa galų viltis į laivų bures ir įtaisus, tai netekus jų laivai tapdavo nenaudingi“ (ten pat), todėl trys ir daugiau romėnų laivų apsupę tokį nevaldomą laivą užimdavo. Taigi venetų šūkis, kad „verčiau likti gyventi iš protėvių paveldėtoje laisvėje, negu kęsti romėnų vergovę“, buvo neįgyvendintas. Tačiau neapykanta ir nepasitikėjimas romėnais išliko, nes Cezaris tik kitais metais atšaukė savo karinį laivyną, kai jam prireikė pulti Britaniją. Beje, įdomi detalė: venetai savo gyvenvietes įkurdavę nerijose ar iškyšulių gale, kur jie nepasiekiami nei sausuma, nei vandeniui, ir jeigu po sunkių darbų romėnams pavykdavo juos įveikti, tai jie atvarydavę daug laivų, kurių jiems nestigo, išgabendavę visą savo turtą ir patys pasitraukdavę į artimiausius miestus; ten vėl gindavęsi, išnaudodami tą pačią patogią padėtį. Taigi venetus kaip puikius jūrininkus dar prieš du tūkstančius metų randame gyvenančius prie Okeano šiandieninėje Prancūzijoje – nuo Luaros žiočių iki Bresto.

Pirmasis venetus tarp kitų Europos tautų mini Herodotas 500-aisiais metais prieš Kristų. Tuomet venetai gyveno prie Adrijos jūros, Venecijos įlankoje. Tai, regis, visi venetų, venedų, venedų paminėjimai. Manoma, kad venetai yra viena didžiausių Senosios Europos tautų, keltiškos kilmės. Visas tris (Adrijos pajūris, Bretanė Prancūzijoje ir Oderio žiotys su Riugenu) venetų apgyventas vietas Europos mokslininkai bando rikiuoti vienoje eilėje, tačiau tik vardo pasikartojimo prasme. Koks jų realus ryšys ar – pagaliau – kelias iki Baltijos jūros Venedų įlankos, niekas nežino. Manome, kad turėjusios tokius laivus ir sugebėjimus juos statyti, valdyti ir laisvai plaukioti net didžiausių audrų metu bei nepakentusios vergijos tautos kelias nuo Adrijos įlankos prie Okeano, o po to iki Baltijos jūros – tikrai įmanomas. Krenta į akis gebėjimo plaukioti vandenyne laivais, kurie labai panašūs į mūsų kurėnus, tik daug didesni, svarba jų gyvenimui. Tuometinėje Europoje – tarp Romos ir germanų – tai buvo vienintelis būdas išvengti vergijos bei persikraustyti į laisvesnius, mažiau apgyventus Europos plotus.

Pirmasis aprašęs aiškių gentis romėnų istorikas Tacitas iki aptardamas venedus rašo: „už lugių karaliai valdo gotus... Toliau vandenyno link rugijai ir lemovijai... Už jų vandenyne – svijonų bendruomenės, be vyrų ir ginklų, turinčios dar stiprų laivyną. Laivų forma skiriasi tuo, kad prie priplaukos gali priplaukti abiem galais, nes abu jie turi nosies formą. Svijonai nesinaudoja burėmis ir irklų nepritvirtina prie šonų, ir irkluoja jie prireikus į vieną ar į kitą pusę. Svijonai gerbia turtą, ir juos valdo vienas karalius, paskirtas ne iš malonės ir neturintis jokių teisinių apribojimų“. Taigi Baltijos jūroje, be venedų, dar plaukiojo ir svijonų laivai – irkliniai, be burių, lengvesni, pritaikyti plaukioti trumpais atstumais tarp salų.

Jeigu apie venedus, gyvenusius šalia baltų genčių – iš vienos pusės sūdinų ir galindų (Ptolemėjus), iš kitos – šalia kuršių (Henrikas Latvis) – turime žinių, tai apie svijonus – beveik jokių. Taigi sukdami laiko ratą atgal atėjome prie svarbiausio taško – svijonų. Svijonus kai kurie mokslininkai tapatina su svearais arba svėjais ir mano, kad iš jų kilę švedų protėviai. Kokia tai tauta, nėra iki galo žinoma, tačiau ji gyveno šalia rugijų, kuriuos visi tapatina su Riugeno salos senaisiais gyventojais, ir šalia venetų. Tokia lokalizacija leidžia manyti, kad svijonai – venedų kaimynai, gyvenę jūroje, pajūryje ir salose, matyt, ir Venedų įlankoje. Jeigu jie turėjo tokį laivyną ir buvo geri jūrininkai, tai galima manyti, kad jie romėniškuoju laikotarpiu (I–V a.) kartu su venedais buvo pagrindiniai Baltijos jūros kelių naudotojai. Tik XI–XIII a. šalia šiaurinės, vakarinės ir šiaurės vakarų Baltijos pakrantės jūrininkų tiesiogiai imti minėti vakarų baltai. Skandinavai pabrėžė kuršių karo žygius ir taikią sembų prekybą (pvz., 1067 m. minimas garsusis sembų pirklys Vidgaudas, plaukiojęs tarp Danijos ir Novgorodo). Išeitų, kad pavadinimai, I–V a. suteikti saloms, įlankoms ir kitiems pietvakarių Baltijos jūros objektams kaip jūros kelio orientyrams, yra venedų bei svijonų. Kodėl norisi sugretinti abi – venedų ir svijonų – gentis? Todėl, kad abiejų jų palikimą – kai kuriuos senuo-

sius hidronimus – randame savo pajūrio vardažodžiuose. Nemuno delta ir Baltijos pakrantė iki Ventos žiočių tarsi nusėta vardažodžiais, kurie randami tarp Oderio ir Elbės:

- Peene upė (Peanis 1075), įtekanti į Oderio marias – Pienauja (Abavos intakas, Latvijoje),
- Varta (Oderio int.) – Vartaja (Bartos int. prie Liepojos),
- Bartha (įteka į Zingsto marias) – Barta (įteka į Liepojos ežerą),
- Usna (sala Peenes žiotyse) – Usmas (ež. Latvijoje).

Vienas ar keli paskiri vandenvardžiai ir vietovardžiai, pasikartojantys kitose teritorijose, gali būti atsitiktinai sutapę, tačiau kai susidaro du ar trys vienas šalia kito pasikartojantys vienoje ir kitoje teritorijose vardažodinių kompleksą sudarantys pavadinimai, galima tikėti, kad tai neatsitiktinumai. Pvz.: prūsų Bartos kompleksas, kuriame Svinė (*Swene*), Vendenas, Ventės upė (*Wentschen Fl.* 1576) bei Ventės ežeras ir kt. Prie Liepojos ir Ventos esanti vardažodinė situacija, kur į Liepojos ežerą atiteka upė Barta (1252 m. *Raze et Barta*) su intaku Varta ir gyv. Vitt labai panaši į šalia Riugeno esančią vardažodinę situaciją, kur į Darso nerijos apribotą lagūną įteka upė Barthe, netoli Vitė. Kalbininkai iki šiol nesieja bartų genties vardo su upės Barta (Kurše) vardu – jiems tai per tolimos sąsajos. Bet jeigu įsivaizduosime laivais lengvai plaukiojančius žmones, kurie greitai gali persikraustyti ir apsigyventi kitoje teritorijoje, tokiu atveju panašūs vardažodiniai ryšiai nėra neįmanomi.

Mums labiausiai rūpi Nemuno deltos vardažodinis kompleksas, kuriame yra ir Svinės vardas: Swine (Swinemünde) – Svijanė (Klaipėda), Ziese (Sissove 1314), – upė, įtekanti į Oderio marias, Šyša (Šilutė, seniau įtekėjo į Kuršių marias). Ypač svarbus turėtų būti Ventės rago vardas, kaip ir Ventos upės, kuris gali būti kilęs nuo bendrinio vardo *venetai*. Istoriniuose Riugeno žemėlapiuose žymimas mitologinis nuskendęs miestas Veneta. Gal jis siejasi su nuskendusios Ventės pilies mitu Veneta – Ventė (1360 m. *Windenburg*). Kniutlingų sagoje minimas miestas Vinborg (1159).

Kai kurie Nemuno vardažodžiai neturi tarpinės grandies – nepasikartoja prūsų teritorijoje ir atsiranda tik mūsų pajūryje. Pvz., Riugeno saloje – vienintelėje vietoje – pasikartoja Rambyno vardas. Rambyno ir vendų šventovės Arkonos skardžiai turi siluetinį panašumą.

- Rambin (1246)³⁷ – Rambynas,
- Tylzow (1300) – Tilželė, Tilžė.

Akivaizdžios Oderio deltos vandenvardžių komplekso sąsajos su Priegliaus–Alės, Nemuno ir Ventos vandenvardžių kompleksais pasako, kad čia gyveno giminiškos tautos. Šie vandenvardžiai išsidėstę palei upes, upių žiotyse ir pajūryje, todėl visai įmanoma, kad jie atnešti jūros keliu.

Keista, tačiau visas minėtas venetų, venedų, vendų apgyventas vietas tarsi sujungia Lietuvos metraščių romėniškos lietuvių kilmės mitas.³⁸ Nežinia kodėl iki šiol niekam neužkliuvo, kad Palemonas buvo venetas, gyveno Venetijoje. Taigi dabar būtų pats laikas prisiminti Palemono legendą: „Apie Romos kunigaikštį Palemoną ir kaip jis įsikūrė Žemaitijoje. Kunigaikštis, vardu Apolonas,

³⁷ *Die Kunstdenkmale des Kreises Rügen*, Leipzig, 1963, S. 461.

³⁸ Paminėsime kelis romėniškos lietuvių kilmės mito Lietuvos metraščiuose tyrinėjimus: E. Raila, „Palemono legenda: istoriografinės teksto ištakos“, *Lietuvos istorijos studijos*, Vilnius, t. 4, 1997, p. 130–134; S. C. Rowel, „Amžinos pretenzijos, arba kaip turime skaityti elitinę literatūrą“, *Seminarai*, Kaunas, 1998, p. 7–30; M. Jučas, „Legenda apie lietuvių kilmę iš romėnų“, *Lietuvos ir Lenkijos unija: (XIV a. vid.–XIX a. pr.)*, Vilnius, 2000, p. 222–241; K. Gudmanas, „Apie kai kurias 1510 m. Aleksandrijos ir legendinės metraščių dalies sąsajas“, *Archivum Lithuanicum*, Vilnius, t. 5, 2004, p. 207–226; R. Petrauskas, „Socialiniai ir istoriografiniai lietuvių kilmės iš romėnų teorijos aspektai“, *Literatūros istorija ir jos kūrėjai. Senoji Lietuvos literatūra*, Vilnius, kn. 17, 2004, p. 270–285; S. Narbutas, „Lietuvių kilmės iš romėnų legenda kultūrinės integracijos šviesoje“, *Literatūros istorija ir jos kūrėjai. Senoji Lietuvos literatūra*, Vilnius, kn. 17, 2004, p. 286–315; A. J. Greimas, „Palemono giminės genealogija“, *Lietuvių mitologijos studijos*, Vilnius, 2005, p. 574–587; K. Gudmanas, „Vėlyvųjų Lietuvos metraščių veikėjai ir jų prototipai: „Romėnai“, *Istorijos rašymo horizontai. Senoji Lietuvos literatūra*, Vilnius, kn. 18, 2005, p. 113–139; A. Baniulytė, „Pacai ar Pazzi. Nauja Palemono legendos versija LDK raštijoje“, *Istorijos rašymo horizontai. Senoji Lietuvos literatūra*, Vilnius, kn. 18, 2005, p. 140–168.

taip pat buvęs tame mieste Venecijoje (kur gyveno venetai), bėgo su jais), viską pasiėmęs, o su juo – penki šimtai vien Romos patricijų... Ir išplaukė jis Viduržemio jūra, pasiėmęs vieną astronomą, kuris nusivokė apie žvaigždes. Plaukė jie laivais per jūrą į šiaurę ir, aplenkę Prancūziją, Angliją, įplaukė į Danijos karalystę, o Danijos karalystėje įplaukė į jūrą-vandenyną ir jūra-vandenynu priplaukė žiotis, kur Nemuno upė įteka į jūrą-vandenyną. Tuomet leidosi plaukti Nemuno upe aukštyn, į marias, vadinamas Mažosiomis, kurios dar vadinamos Nemuno mariomis, kad į tas marias Nemunas įteka dvylika atšakų ir kiekviena vadinama skirtingu vardu. Iš tų dvylikos atšakų viena yra praminta Gilija. Ir nuplaukė taja atšaka aukštyn, ir priplaukė nebeišsiskojusį Nemuną, kur jis jau teka viena vaga. Plaukdami Nemunu priplaukė Dubysą... Prie šių upių – prie Dubysos, prie Nemuno ir prie Jūros – apsigyveno ir ėmė daugintis³⁹. Palemono plaukimas iš Venecijos į Lietuvą iki šiol neanalizuotas – visiems svarbesni kiti dalykai, pvz., atsikraustymas, lietuvių kilimas iš italų ir t. t.⁴⁰ Gal Palemono mite užfiksuotas ir seniausias venetų persikraustymo etapas – iš Adrijos pajūrio Venecijos į Bretanę, o vėliau iš Bretanės Cezaris juos išvijo į Oderio delta?

Plaukimo aprašyme išskylantys klausimai suprantantiems plaukiojimą jūromis turėtų būti įdomūs. Kodėl Palemonas, turėjęs apiplaukti Europą vandenynu, plaukė jūra, o į jūrą-vandenyną įplaukė tik Baltijoje. Jūrą-vandenyną reikėtų suprasti kaip begalinius vandenis. Gal jis tik Baltijoje įplaukė į jūrą-vandenyną, o iki tol vandenynu neplaukė, gal čia aiškiau fiksuojamas tik paskutinis etapas – persikraustymas iš Oderio į Nemuną, nes iki tol jokia jūra-vandenynas neminimas. Žinomas Gintaro kelias iš Venecijos į Baltiją vedė žemyn Oderio upe. Šį kelią, kaip trumpiausią, ir turėjo įveikti Palemonas, bėgdamas iš Venecijos. Iš kur toks persikraustymas, prilygstantis gotų žygiui link Juodosios jūros? Atplaukęs į Lietuvą Palemonas apsistojo prie Jūros – netoli Rambyno šv. Kalno, kitoje pusėje – Tilželės upelis... O dar prisiminkime ir minėtos Livonijos vendų kilmės hipotezės iš Padunojo – Balkanų bei Meklenbergo – Pamario argumentus.

Palemoną su venetais sieja ir prie Dubysos buvusi sena Bisos (Bisen, Bisenen, Bisin) 1308 04 23 pilis. 1829 m. jos vietoje buvo dar žymus „Piliakalnis [...], kaip žmonės pasakoja, kažkokia sena pilis, vadinosi Bissen. Kaip tvirtinama, Palemono įkurta“⁴¹. XIV–XV a. netoliese būta švento žemaičių miško Ventis „ned wedig de Weluna, wol eine halbe meil (3,9 km)... Samaytischer heiliger walt gewest ist Wentis genant“⁴² arba 1413 m. minimo „Silva dicta Ventus“⁴³. Gal ši mišką, kaip ir Ventos upę, pavadino venedai? Beje, daugelis vardų ir vietovių, kalbant apie venedus, turi sakralinę reikšmę, jos siejamos su šventom pagonybės vietom, kalnais, miškas, upėmis, romovėmis. Gal venedai ar Palemonas atnešė pagonims baltams naują tikėjimą? Galima abejoti Palemono mitu, lietuvių kilme iš lotynų, tačiau nėra jokios abejonės, kad Baltijos pakrančių vardažodžiai atkeliavo jūros keliu, nesunku nustatyti, iš kur jie atkeliavo, kokia tauta juos atnešė. Prie Ventos gyveno labai turtinga vendų gentis, Prūsijoje šalia turtingiausių galindų – turtingos venetų gentys, Riugeno saloje ir Oderio žiotyse su garsiausiais to meto prekybiniais miestais pasaulyje glaudėsi vendų gentys.

Išvados

Švianė turi tokį pat vardą kaip ir Oderio žiotyse esanti Swine. Manome, kad šis vardas atkeliavo iš vendų apgyvento Elbės ir Oderio tarpupio. Tai patvirtina šalia esantys vardai, kurių atitikmenų galime rasti Nemuno ir Ventos tarpupyje: Vitė, Šyša, Ventė, Minija, Barta, Varta, Pene, Rambynas, Tilžė ir kt. Tai patvirtina ir Vokietijos kalbininkų darbai. Vienintelė galimybė ir būdas

³⁹ *Lietuvos metraštis*, Vilnius, 1972, p. 42–43.

⁴⁰ Išimtimi laikytume: G. Beresnevičius, *Palemono mazgas: Palemono legendos periferinis turinys. Religinė istorinė studija*, Kaunas, 2003.

⁴¹ V. Sirokmlė, *Nemunas nuo versmių iki žiočių*, Vilnius, 1981, p. 41.

⁴² A. Salys..., p. 241.

⁴³ *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, t. 1, Vilnius, 1996, p. 510.

perkelti šiuos vardus į mūsų kraštą buvo kelionė jūra, laivais, todėl vakarinių baltų kaip jūrininkų gretas turėtų papildyti vendai, venedai, o galbūt ir svijonai, taigi mūsų, ypač archeologų, užduotis atkreipti dėmesį į įvairius kasinėjimus minimose teritorijose. Kas žino, galbūt atrasime kur nors senąją susisiekimo priemonę – vendų laivą.

Svijane – a eyewitness of the oldest past

Summary

In ancient times the rivulet *Svijane* was flowing through Klaipėda town to the Curonian Lagoon. It no longer exists today however a small lake – Swijane See (1503) remained in the northern part of the town.

Names of rivers and lakes – the oldest linguistic stratum that survived until the present. In the research of Baltic hydronyms I noticed that they tend to reiterate. It is related to migration of tribes in the ancient times. The closest location of name similar to Swijane – Swene rivulet (Swene 1400), a tributary to Alle in Prussia, the other – Swine at the mouth of the Oder. German linguists have already for long time tried to prove that explanations of many ancient names within the territory between the Oder and Elbe Rivers could be found only in Lithuanian language. The famous researcher of Prussian language *V. Toporov* denied the raised hypothesis of their Slavic origin and proposed to discern the Baltic and Baltic-Slavic toponymic backgrounds. To the latter he attributed Swine (1330) as well. Geographic localisation of Swine name in the delta of the Oder is very similar to that of *Svijane*.

Historical sources maintain that Wend tribes lived at the mouth of Oder. In 1159 Danish konung Waldemar made eight feats of arms by ships to Wendland to “baptise” pagan Wends, burned down their temple Arkona (Rügen). The Wends were skilled sailors and had well equipped fleet. Adam from Bremen noticed that Slavic tribes lived between the Oder and Elbe and Slavs – “Rani or Rumi – the bravest Slavic tribe” also lived in Rügen. But, as historical sources indicate, the Slavs invaded the Western Europe only in the 6th century and only in the 9th reached the Baltic Sea. Who lived in the territory between the rivers before invasion of Slavs? Presumably, the Slavs came to the Pre-Balts - Venets and peacefully settled there because the ancient Baltic toponyms remained.

Only a few researches paid attention to the fact that vends are mentioned in the Livonian Chronicles. In the ancient times they lived on Venta river: “ Vends were calm and poor, after being exiled from Venta river in Curonia they at first lived at Old mountain, where Riga town is built at present, but Curonians again exiled them from there.”

It is obvious that Vends and Venta (Winda) is not just coincidence. Were these Vends Slavs? Is Venta a Baltic name? There are no doubts regarding Baltic origin of this word. Therefore this fact leads to an assumption that some unidentified tribe of ancient Balts lived on the Venta River. On the other hand if Curonians twice exiled Vends from their lands, perhaps they had been fought off some places before – maybe from Ventė Cape and the Nemunas environs?

Cornelius Tacitus in the year 98 described Venets as living further from Swebs (Germans). Geographer Ptolemy in the 2nd century wrote: “Sarmatia along the coast of entire Venedic bay (Venedicum) is settled by large tribes of Veneds (Venedis)... Galinds (Galindae) and Sudins (Sudini) are the tribes living the most further to the east from all of them”. Venets – veneds – wends - the names of one tribe that were changing in the process of historical development. In 56 B.C. Venets lived in the north of France, Brittany (Bretagne). As Cesar describes: “The influence of this nation among all coastal lands is the greatest as the Venets have the biggest number of ships and use them to sail to Britain; besides in their skill and experience in navigation they surpass all the others.” The Venets used

to establish their settlements on spits or on the end of capes where they could not be accessed by land roads nor by water and if enemies defeated them, they – “ used to bring many ships plenty of which they owned, loaded all their possessions and retreated”. Herodotus in 500 B.C. indicates that Venets lived at Adriatic sea, the Venice bay.

The aim of the present article – to relate hypothetically Venets – Veneds – Wends of Adria, Brittany (Bretagne), Oder to the Baltic Wends, who lived at Venta and perhaps in the basin of the Nemunas. The most important quality of all Venets – they all were the best sailors, had the best fleet were able to manage ships even during the most severe storms. Therefore saving the people from inevitable doom they could have moved by ships to more safe territories, to less populated areas of Europe. Beside Veneds, the ships of Swions (Svionas) –without sails, oar powered – were sailing the Baltic Sea as well. Swions together with Veneds were the main travellers sailing along the Baltic Sea routes; the names given to islands, bays and other reference points of sea routes are of Vened and Swion origin.

The Nemunas delta and the coast of the Baltic sea up to the mouth of the Venta River are as if dotted with toponyms that reiterate in the entire territory between the Oder and Elbe:

Peene (Peanis 1075), flows into the Oder Lagoon – Pienauja (a tributary of Abava, in Latvia),

Warta (a tributary of Oder) – Vartaja (a tributary of Barta at Liepaja),

Bartha (flows into the Zingst Lagoon) – Barta (flows into the Liepaja Lake),

Swine (Swinemünde) – Svijanė (Klaipėda),

Ziese River, flowing into the Oder Lagoon – Šyša (Šilutė, in former times emptied into the Curonian lagoon),

Rambin (1246, an area on Rügen island) Rambynas (sacred hill at the Nemunas),

Winborg town (1159, Knutling saga) – Ventė (1360, Windenburg).

Names of both Ventė Cape and the Venta River are particularly important. Their origin can be a general name of Venets.

Obvious links of the cluster of hydronyms of the Oder delta with the cluster of the Nemunas and Venta hydronyms show that kindred nations lived there. However the most interesting thing is that all the above mentioned areas in Europe populated by Venets are as if merged to one by an old myth on the origin of Lithuanians about Roman knight Palemonas who, by the way, was a Venet and lived in Venetia: “And sailed he to the Mediterranean sea having taken one astronomer who had knowledge about stars. Sailed they by the sea northward and having passed France and England reached the Kingdom of Denmark, and in the Kingdom of Denmark entered the sea-ocean, and by the sea-ocean they reached the mouth of the Nemunas River where it flows to the sea-ocean. Then they started sailing by the Nemunas River upstream to the lagoon called the Minor, which also is called Nemunas lagoon as the Nemunas River empties into the lagoon by twelve branches and each of the branch has a different name. On of these twelve branches is called Gilija. And sailed up-stream by this branch and reached the Nemunas where it returns to one single river-bed. By the Nemunas River they sailed to Dubysa... At these rivers – Dubysa, Nemunas and Jūra – they settled and started multiplying.”

Possibly, the myth reflects all stages of Venets migration: from Adriatic coast to Brittany (French: Bretagne), later to the Oder delta wherefrom the river Nemunas could be easily accessed.

By the myth, Palemonas having sailed to Lithuania settled at the Jūra River – near the sacred hill of Rambynas, later at Dubysa, where a sacred Samogitian wood was located “*Samaytischer heiliger walt gewest ist Wentis genant*”.

It could be easily noticed that many names linked to Venets have sacred meaning. These are sacred pagan places: hills, woods, rivers. Perhaps the Venets brought to the Balts new religion as well?

One can doubt the myth of Palemonas or Latin origin of Lithuanians however there are no doubts that toponyms of the Baltic coast were brought by the sea and only by people skilled in navigation, such as Venets and Swions. The trace of their legacy remained in the name of the rivulet and small lake *Svijanė*.

